
„ŽIVOT POD MOREM” – MUZEJSKO-EDUKATIVNI PROGRAM HRVATSKOGA POMORSKOG MUZEJA SPLIT

BRANKA TEKLIĆ □ Hrvatski pomorski muzej Split, Split

Uvod. Čovjek i more neraskidivo su povezani, a morske dubine od prapovijesti su intrigirale čovjeka: iz njih je crpio hranu, a kasnije i inspiraciju. Hrvatsko podmorje skriva brojne tajne koje vrijedi otkriti. Stoga je za učenike osmišljen prigodni muzejsko-edukativni program koji se upotpunjuje i dijelom muzejskog postava posvećenoga podmorju, a njime učenike nastojimo upoznati sa životom pod morem – jadranskom florom i faunom, hranom iz mora, zaštitom i ekologijom podmorja, njegovim istraživanjima i tajnama – ronjenjem i podvodnom arheologijom te podmorničarstvom, a sve s ciljem očuvanja hrvatske pomorske baštine te edukacije najmlađih, ali i razvijanja senzibiliteta u učenika kao odgovornih građana i stanovnika Zemlje.

Život pod morem

Život pod morem posljednji je muzejsko-edukativni program od ukupno tri koji zajedno čine cjelinu *Uz more, na moru, pod morem*. Cjelina od tri programa osmišljena je i realizirana u Hrvatskome pomorskome muzeju Split tri godine zaredom, od 2017. do 2019., zahvaljujući financijskoj potpori Ministarstva kulture RH.

Najveći broj sudionika muzejsko-edukativnih i kreativnih programa Hrvatskoga pomorskog muzeja Split čine učenici nižih razreda osnovne škole. Stoga je program osmišljen s pripadajućom istoimenom muzejsko-edukativnom i pedagoškom radnom bilježnicom i izvrsno dopunjuje školske teme razredne nastave, poglavito one iz predmeta Priroda i društvo. Osim toga, program je namijenjen i učenicima predmetne nastave.

Radna se bilježnica sastoji od dvanaest stranica i korica. Namijenjena je učenicima od 2. do 6. razreda osnovne škole, a moguće su korelacije s nekoliko nastavnih predmeta: Prirodom i društvom, Hrvatskim jezikom, Poviješću, Geografijom, Tehničkom kulturom, Biologijom, Kemijom, Fizikom te čak i s Tjelesnom kulturom. Trajanje radionice s uvodnim predavanjem i motivacijom iznosi najmanje 60 minuta, ali se često i produži, ovisno o dobi učenika i njihovu predznanju.

Radna bilježnica podijeljena je na šest tematskih cjelina: *Jadransko more, Hrana iz mora, Ekologija i zaštita mora, Boravak čovjeka pod vodom, Podvodna arheologija, Podmornica – plovilo pod morem*.

U svakoj se tematskoj cjelini osim zadataka navode i objašnjenja koja opisuju pojedini zadatak te ga stavljaju u kontekst. Zadatci su različitih tipova: *odgovori na pitanja, nadopuni, poveži sliku s pripadajućim pojmom, označi na slici, zaokruži jedan od ponuđenih odgovora, labirint te praktičan rad* – isprobavanje i imenovanje suvremene ronilačke opreme.

Prvi dio radne bilježnice, a i vođene radionice, posvećen je fizičkim svojstvima Jadranskog mora i državama koje imaju izlaz na njegove obale, a donosi objašnjenja i zadatke o razvedenosti istočnojadranske obale te flore i faune hrvatskog podmorja. Jedan od zadataka od učenika zahtijeva da u kružić pokraj fotografije upišu redni broj životinjske vrste koja je na fotografiji. To su: dupini, srdele, periska, sipa, morski konjic...

Slijedi dio o hrani iz mora: o vrstama jadranskih riba, konzerviranju ribe te o načinima čuvanja žive ribe u antici. Učenici upoznaju lubina ili brancina, oradu ili komarču, doznaju zašto zubatac i list nose upravo ta imena, a zašto se srdela naziva hraniteljicom. Uče o zdravoj prehrani, onoj mediteranskoj, koja je na glasu kao jedna od najzdravijih u svijetu i koja je 2013. upisana na UNESCO-ovu reprezentativnu listu nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Tu je prehranu na hrvatskom Jadranu, njegovoj obali, otocima i dijelu zaleđa zaštitilo i Ministarstvo kulture RH, također kao nematerijalno kulturno dobro. Osim toga, učenici u tom dijelu radne bilježnice otkrivaju čemu služi arheološki podmorski nalaz – veliki *pitos* (lat. *dolium*), koji najčešće oduševi učenike pri posjetu Muzeju jer se nalazi u njegovu predvorju. Riječ je o keramičkoj posudi velikog obujma koja je prvotno služila kao spremnik za žito, a potom za čuvanje žive ribe. Pronađen je na podmorskom lokalitetu Trstenik u Kaštel Sućurcu, u blizini Splita.

Treća se tematska cjelina bavi pitanjima ekologije i zaštite Jadranskog mora od onečišćenja. U njoj se propituju načini na koje svi mi možemo pridonijeti očuvanju čistoće mora. Na jednome od crteža podmorja učenici trebaju prekriziti predmete koji se tu ne bi smjeli nalaziti. Ujedno saznaju koliko je vremena potrebno da se u moru razgrade različiti predmeti koji su na njegovu dnu završili ljudskom nepažnjom i neodgovornim ponašanjem – staklo, plastika, karton, limenke... Time podižemo svijest o očuvanju mora i morskog okoliša za buduće naraštaje, a to smo povezali sa Svjetskim danom oceana koji se obilježava 8. lipnja svake godine. Učenici uočavaju kako je dužnost i obveza svih nas čuvati more i morski svijet od onečišćenja jer na taj način čuvamo i nas same. Ako je more onečišćeno, onečišćen je i biljni i životinjski svijet u njemu koji dolazi na naš stol i postaje naša hrana puna mikroplastike.

IM 51, 2020.
POGLEDI, DOGAĐAJI, ISKUSTVA
VIEWS, EXPERIENCES, EVENTS

sl.1. Naslovnica muzejsko-edukativne radne bilježnice „Život pod morem”

sl.2. Neki od zadataka iz radne bilježnice „Život pod morem”

Potom se s ekologije prelazi na ronjenje – ronjenje u prošlosti i ronjenje u sadašnjosti. Učenici upoznaju staru ronilačku opremu koja se čuva u Muzeju: ronilački skafander i ronilačku kacigu, koji potječu s kraja 19. i iz prve polovice 20. stoljeća, otkrivaju da je ronilac obučan u takvo odijelo disao uz pomoć ronilačke pumpe koja je dugačkim crijevom bila spojena s ronilačkom kacigom. Usto upoznaju i suvremenu ronilačku opremu i današnje načine disanja pod morem. Ujedno im se nudi mogućnost da i sami isprobaju suvremenu ronilačku opremu te da pokušaju disati uz pomoć regulatora i boce sa zrakom, kao pravi ronionci. Usvajaju osnovne ronilačke znakove koji ronioncima olakšavaju komunikaciji pod morem. Educiraju se o opasnostima, ali i zabavi koje ronjenje donosi. Ljudi se ronjenjem bave rekreativno, ali i profesionalno. Ronionci organiziraju ekološke akcije čišćenja podmorja i podižu svijest o potrebi zaštite i očuvanja Jadranskog mora od onečišćenja, ali se bave i arheološkim istraživanjima jadranskog podmorja. Učenici saznaju što je podvodna arheologija te što sve ronionci pronalaze na morskome dnu: amfore, *pitose (dolije)*, mjesta brodoloma s mnoštvom različitih nalaza te otkrivaju neke od najpoznatijih hrvatskih podvodnih arheoloških lokaliteta, primjerice Gnalić, Casku na Pagu, Resnik... Rješavaju zadatke poput pružanja pomoći ronioncu da kroz podvodni labirint dođe do potonule olupine jedrenjaka kako bi je istražio, ali i pokušavaju pročitati natpis s jedne olovne prečke antičkog sidra koja se čuva u Muzeju. Osim toga, u Hrvatskome pomorskom muzeju Split, osim *pitosa* i sidra, izloženo je nekoliko desetaka nalaza koji su pronađeni u jadranskom podmorju, a među njima su svakako najvažnije amfore. Učenici saznaju više o izgledu i namjeni amfora.

Na kraju dolazimo i do posljednje čovjekove aktivnosti pod morem – podmorničarstvom i do dijelova podmornica koji su izloženi u muzejskom postavu. U prošlosti je komunikacija na moru bila otežana, pogotovo ona ispod morske površine, ali zalaganjem Samuela Morsea, podmorničari su počeli komunicirati Morseovom abecedom. Stoga učenici uče Morseovu abecedu i služe se njome kako bi odgonetnuli poruku ispisanu točkicama i crticama, a koja, kao *suma sumarum*, označava kraj radne bilježnice i radionice, s tematski prigodnom porukom: *Čuvajmo hrvatsko podmorje od onečišćenja!* Na taj su način tematske cjeline na vođenoj radionici i u radnoj bilježnici međusobno povezane i poredane u logičkom slijedu.

Iskustveno i neformalno učenje u muzeju

Učenje u muzeju, a ne unutar učionice pridonosi učinkovitosti procesa učenja i poučavanja. Na taj način učenici uče iskustvom, otkrivaju, istražuju... Daje im se mogućnosti primjene znanja u novim okolnostima. Neformalno učenje i ovaj muzejsko-edukativni program, koji je ujedno i interdisciplinarni, omogućuje učenicima da razvijaju svoje kognitivne i psihomotoričke sposobnosti. Usto, u praksi se pokazalo kako taj program učenicima pruža užitek te oni uče uz smijeh i igru, posebice kada oblače suvremenu ronilačku odijelo i pripadajuću opremu. Osim toga, među učenicima se razvija suradništvo i prijateljstvo koje se očituje u pružanju pomoći pri oblačenju ronilačke opreme te disanju uz pomoć regulatora spojenoga na ronilačku bocu ispunjenu zrakom.

Ciljevi muzejsko-edukativnog programa *Život pod morem*

Ciljevi navedenoga muzejsko-edukativnog i kreativnog programa jesu pružanje dodatne dimenzije učenja, razvijanje senzibiliteta i zanimanja za hrvatsku pomorsku baštinu, ali i približavanje te pobliže objašnjavanje muzejske djelatnosti, poticanje školske i izvanškolske aktivnosti te suradnje s kulturnim ustanovama, ali i pružanje niza mogućnosti neformalnoga, cjeloživotnog učenja. Taj program, uz prateću radnu bilježnicu, ujedno pridonosi razvoju društveno-kulturnih i odgojno-obrazovnih vrijednosti u djece i učenika, kao i realizaciji ciljeva kojima se u *Nacionalnome okvirnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* (2011.), kao i u *Školi za život* pridaje osobita pozornost. Programom se potiče učenička kreativnost i socijalizacija, a on pridonosi i kognitivnom, psihomotoričkom te emocionalnom razvoju učenika. Jedan od ciljeva muzejsko-edukativnog programa jest i upoznavanje učenika s hrvatskim podmorjem, osnovnim biljnim i životinjskim vrstama u njemu, proučavanjima i istraživanjima Jadrana u prošlosti i sadašnjosti, ali i s budućnošću Jadrana te njegovim očuvanjem i ekologijom. Podučavanjem, na učenicima prilagođen način omogućujemo im da „iz prve ruke” upoznaju materijalnu kulturnu baštinu, tj. muzejske predmete iz Zbirke podvodnih nalaza, Zbirke ronilačke opreme i sredstava izloženih u muzejskom postavu.

Zaključak. Hrvatski pomorski muzej Split svojim *Strateškim planom* – vizijom, misijom i vrijednostima koje promiče, istražuje, skuplja, čuva, štiti, znanstveno obrađuje i prezentira hrvatsku pomorsku baštinu (*Strateški plan Hrvatskog pomorskog muzeja Split 2017. – 2019.*, Split, 2016., 13.) Taj je muzejsko-edukativni program „jedna kap u moru” naših nastojanja da tu baštinu sačuvamo od zaborava i da je negujemo i očuvamo za buduće generacije.

Navedenim se programom Muzej dodatno ucrtao na kulturnu kartu Splita kao mjesto zabavnog učenja, organiziranog rada i istraživanja. Sa svakim posjetom učenici stječu nova ili pak dopunjavaju već stečena znanja i iskustva,

sl.3.-4 Najzbudljiviji dio radionice – isprobavanje suvremene ronilačke opreme i demonstracija naučenih ronilačkih znakova

uočavaju potrebu za samostalnim istraživanjem i prepoznaju Muzej kao jedno od mjesta gdje mogu steći nova znanja. Na taj način Muzej približavamo učenicima kako bi i posjeti Muzeju postali dio njihove svakodnevice.

LITERATURA I IZVORI

1. Cukrov, Tončika. „Novo lice muzeja u budućnosti – korak u novo tisućljeće”. *Informatica Museologica* 28/1-4 (1997): 5-13.
2. Davis, Jessica, Howard Gardner. „Open windows, open door”. U: *The educational role of the museum*. E. Hooper-Greenhill, ur., 99-104. London and New York: Routledge, 1999.
3. Despotušić, Branka. *Život pod morem*. Split: Hrvatski pomorski muzej Split, 2019.
4. Detling, Denis. „Promišljanja o muzejskoj pedagogiji i prilog istoj”. *Osječki zbornik*, 30 (2011): 333-341.
5. Higgins, Peter, Robbie Nicol. „Outdoor Learning in Theory and Practise”. U: Higgins, P., R. Nicol. *Outdoor Education: Authentic Learning in the context of Landscapes* (vol. 2). Kisa: An international collaboration project supported by the European Union, 2002., 3-14.
6. Hotko, Jelena. „Nastava povijesti u muzeju i uloga muzejskog pedagoga – Hrvatski povijesni muzej”. *Povijest u nastavi*, 8, 2(16), 2010: 231-245.
7. *Nacionalni okvirni kurikulum*. Zagreb: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa RH, 2011.
8. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa RH, 2013.
9. Ristić, Vedran. „Nastava u muzeju – primjer suradnje škole s muzejom”. *Povijest u nastavi*, 8, 2(16), 2010, 271-282.
10. *Strateški plan Hrvatskog pomorskog muzeja Split 2017. – 2019*. Split, 2016.
11. Radoja, Marinela. „Zbirka ronilačke opreme i sredstava Hrvatskog pomorskog muzeja Split”. Stručni rad za stjecanje zvanja kustos. Split, 2018.
12. Lozo, Stjepan, Bojan Pešl. *Amfore dalmatinskog akvatorija*. Split: Hrvatski pomorski muzej Split, 2004.
13. Babac, Nikola. 1953. Ronjenje i podvodni radovi. Split: Pomorska biblioteka. U: Davor Fulanović, ur. U podmorju Jadrana, Ronilaštvo u Hrvatskoj. Zagreb: Tehnički muzej, 1996.14. Institut za oceanografiju i ribarstvo, <http://www.izor.hr/web/guest/home>
15. Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce, <http://sunce-st.org/>
16. Green Sail, <https://www.green-sail.com/>

Primljeno: 20. lipnja 2020.

“LIFE BENEATH THE SEA” – A MUSEUM EDUCATION PROGRAMME OF THE CROATIAN MARITIME MUSEUM IN SPLIT

The Croatian Maritime Museum in Split in its strategic plan – the vision, mission and values that it promotes – explores, collects, keeps, protects, scientifically studies and presents the Croatian maritime heritage. The museum education programme *Life beneath the Sea* is a drop in the ocean of museum endeavours to keep it from oblivion and cultivate and preserve it for future generations.

With this programme, the museum has additionally inscribed itself into the cultural map of Split as a place of entertaining learning, organised work and research. With each visit to the museum, a schoolchild learns something new or perhaps enhances knowledge and experience already acquired, notes the need for independent research, and recognises the museum as one of the places where new knowledge can be acquired. The museum accordingly becomes more and more familiar and becomes a part of the child's everyday life.